

УДК 378.637.016:78:371.134

Георгій Лисак,
викладач-методист Уманського
гуманітарно-педагогічного
коледжу ім. Т. Г. Шевченка
Людмила Вишневецька,
викладач-методист Уманського
гуманітарно-педагогічного
коледжу ім. Т. Г. Шевченка

ОРГАНІЗАЦІЯ МУЗИЧНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ НА ЗАНЯТТЯХ З ХОРОВОГО КЛАСУ

Стаття присвячена проблемам організації музично-виховної роботи на заняттях з хорового класу. У цій площині автори висвітлюють три напрями діяльності учбового хору, які покликані визначити шляхи та засоби послідовного, систематичного й цілеспрямованого формування професіоналізму майбутніх хормейстерів в умовах колективної співпраці; розглядається специфіка та зміст концертної музично-просвітницької діяльності як однієї з головних складових професійного та духовного становлення студентської молоді.

Ключові слова: вокально-хорова робота, хорове мистецтво, навчальний хор, робота з хором, виконавська майстерність.

Статья посвящена проблемам организации музыкально-воспитательной работы на занятиях по хоровому классу. В этой плоскости авторы освещают три направления деятельности учебного хора, которые призваны определить пути и средства последовательного, систематического и целенаправленного формирования профессионализма будущих хормейстеров в условиях коллективного сотрудничества; рассматривается специфика и содержание концертной музыкально-просветительской деятельности как одной из главных составляющих профессионального и духовного становления студенческой молодежи.

Ключевые слова: вокально-хоровая работа, хоровое искусство, учебный хор, работа с хором, исполнительское мастерство.

The problems of music and educational work management during the lessons of choral singing have been revealed. The authors clear up three directions which they follow in organizing the activities of the students' choir. They also define the ways and means of successive, systematic, goal-oriented process of forming up the professionalism in future choirmasters in the conditions of the collective collaboration. Specific features and content of concert musical educational work are taken into consideration, as the main constituent parts of professional and spiritual formation of the students.

Key words: vocal choral work, choral art, student's choir, the work with a choir, performer's proficiency (skills).

Постановка проблеми. Важливим аспектом гуманізації освіти в нашому суспільстві на початку третього тисячоліття є процес формування духовності студентів навчальних закладів, які здійснюють підготовку фахівців за педагогічними спеціальностями, оскільки саме духовність розглядається як особлива форма самовизначення вчителя, розвитку його творчих здібностей. У наш час духовність особистості набуває інтегрального багатомірного характеру, передбачає органічну єдність інтелектуальних, моральних, естетичних і професійних компонентів. Отже, акценти в навчально-виховному процесі треба перенести з традиційного засвоєння заданої кількості інформації на розвиток культури мислення, почуттів, поведінки особистості, навколо яких знання, уміння й навички перетворюються в неповторну духовно-творчу індивідуальність майбутнього вчителя й стають головними константами його діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку духовного світу людини постійно перебували в центрі уваги провідних представників української культури: В. Антоновича, М. Грушевського, М. Драгоманова, М. Костомарова, М. Леонтовича, М. Лисенка, І. Огієнка, Г. Сковороди, І. Франка, Т. Шевченка та багатьох інших мислителів. В останнє десятиліття ХХ ст. проблему формування культури студентів вищих музичних навчальних закладів засобами музичного мистецтва розглянуто вченими Л. Коваль, О. Олексюк, Г. Падалкою, О. Рудницькою та ін.

У системі музичної освіти хоровий спів посідає одне з пріоритетних місць у вирішенні навчально-виховних завдань. Одним із найпотужніших засобів впливу на особистісний розвиток студентів є їх участь у хорових навчальних колективах, які, поряд із суто навчальними завданнями, здатні здійснювати потужну музично-просвітницьку діяльність, що, у свою чергу, стає одним із вагомих чинників впливу на формування їх професійної компетентності.

Мета статті: розглянути основні напрями та елементи музично-просвітницької діяльності на заняттях з хорового класу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Нижче пропонуємо розглянути 3 основних напрями діяльності навчального хору: художньо-організаційний, концертно-виконавський та виховний.

Художньо-організаційний напрям діяльності хорового колективу передбачає: створення художньо-естетичної концепції молодіжного хору; визначення стратегії формування репертуарного змісту:

- українські церковні піснеспіви (М. Дилецький, М. Березовський, А. Ведель, Д. Бортнянський, М. Лисенко, М. Леонтович, М. Вербицький, К. Стеценко, Л. Дичко, В. Степурко, Г. Гаврилець, А. Гнатишин та ін.);
- обробки народних пісень та хорові твори українських композиторів (М. Леонтович, О. Кошиць, С. Людкевич, Б. Лятошинський, Л. Ревуцький, Л. Дичко, Є. Станкович, В. Степурко, В. Зубицький, Т. Петриненко, В. Стеценко, М. Гобдич, А. Кушніренко, О. Раков,

Є. Козак, А. Кос-Анатольський);

- шедеври світової класики (Я. Аркадельт, О. Лассо, Й. Брамс, Ф. Мендельсон, Р. Шуман, Дж. Верді, П. Чайковський, Дж. Россіні, Р. Вагнер, Ж. Бізе, Дж. Гершвін, Р. Твардовський).

Створення програми комбінованої комплектації складу хору (до складу учасників можуть бути включені молоді викладачі-теоретики, вокалісти, інструменталісти); створення власної матеріальної бази, що має включати сценічні костюми, цифрове піаніно, перкусійний комплект, бібліотеку хорових партитур. **Концертно-виконавський напрям** є обов'язковим для кожного хорового колективу. Це, насамперед, участь хору у тематичних та святкових концертах; участь у Всеукраїнських та обласних фестивалях майстрів мистецтв та художніх колективів; у Всеукраїнських та Міжнародних молодіжних музичних фестивалях; виступи у майстер-класах. Виховний напрям: колективне прослуховування концертів професійних хорових колективів та оперних вистав; планування культурно-пізнавальних заходів під час перебування на міжнародних мистецьких акціях (екскурсії до музеїв, театрів, по історичних містах); проведення вечорів відпочинку хору з оригінальною культурною програмою.

Представлені напрями діяльності навчального хору визначають шляхи та засоби послідовного, систематичного й цілеспрямованого формування професіоналізму майбутніх хормейстерів в умовах колективної співпраці.

Оскільки музично-просвітницька діяльність є однією з головних складових професійного та духовного становлення студентської молоді і важливою ланкою навчально-виховного процесу у хоровому класі, пропонуємо розглянути зміст цієї діяльності більш детально.

Специфіка концертної музично-просвітницької діяльності хорового класу зумовлена самою природою хору як синтетичного масового, загальнодоступного виконавського жанру, центру духовного спілкування, розвитку творчих здібностей його учасників. Специфічною особливістю музично-просвітницької роботи хорового колективу є також наявність зворотного зв'язку, що дозволяє оперативно діагностувати характер сприйняття музики і відповідним чином сугестивно впливати на аудиторію. Це дає можливість не тільки виявляти рівень музичних потреб, інтересів і смаків слухачів, але й здійснювати цілеспрямований вплив на формування і розвиток їх смаку в потрібному напрямі, ширше використовувати принцип диференційованого підходу до того або іншого типу аудиторії.

У роботі хорового класу доцільно виокремити два основні напрями музично-просвітницької діяльності колективу: естетично-розвивальний та концертно-виконавський. **Естетично-розвивальний напрям** музично-просвітницької діяльності хорового класу припускає розвиток творчих здібностей студентської молоді – співаків хору, залучення їх до створення

духовних цінностей, розуміння причетності до збереження та розвитку академічної традиції хорового співу. Вирішальним чинником у реалізації цих завдань є багатовекторна репертуарна стратегія диригентів, які спрямовують та систематизують знання студентів-хористів, формують їх мистецькі смаки та духовні ідеали, перетворюють їх на творців живої хорової музики, здатної естетично впливати як на самих виконавців, так і на слухачську аудиторію. Найважливішим напрямом у виборі репертуару хору має бути звернення до української церковної музики, що відповідає загальнонаціональній ідеї відродження духовної спадщини, яка була втрачена для декількох поколінь українців у часи радянської влади. Обов'язковим компонентом репертуару хорового класу є виконання обробок народних пісень та хорові твори українських композиторів – С. Гулака-Артемівського, П. Ніщинського, М. Леонтовича, О. Кошиця, С. Людкевича, Б. Лятошинського, Л. Ревуцького, Г. Майбороди та ін.

Виразною сторінкою репертуару хорового класу є твори світової класичної музики, що представляють творчість Л. Бетховена, Ж. Бізе, Й. Брамса, Р. Вагнера, Дж. Верді, Дж. Гершвіна, О. Лассо, Ф. Мендельсона, В. Моцарта, Д. Палестріни, Дж. Россіні, П. Чайковського, Р. Шумана та ін. Концертна інтерпретація творів зарубіжної хорової класики, безперечно, збагачує музичний погляд молодих співаків, створює у студентському колективі відчуття причетності до загальнолюдських мистецьких цінностей та світового культурно-творчого простору.

Концертно-виконавський напрям музично-просвітницької діяльності хорового класу є основною метою діяльності колективу та передбачає створення культурно-просвітницьких проєктів і концертних програм, спрямованих на розвиток і пропаганду українського хорового мистецтва та кращих зразків світової музичної культури. Хорові концерти – найпоширеніша і доступна форма музичного просвітництва. Умілий підбір номерів, продумана режисура роблять концертні виступи хору ефективним засобом дії на глядачів, сприяють формуванню у них високих художніх смаків. Класифікація концертних виступів хору виглядає наступним чином: сольний номер, що є елементом великої контрастної різножанрової шоу-програми та має включати яскравий, самобутній хоровий твір, ефектні сценічні костюми, залучення прийомів сценічного руху, сучасних акустичних інструментів; участь у тематичних концертах, що проводяться у зв'язку із визначними державними святами та ювілейними датами. Як правило, на такому концерті хор виступає з відносно самостійним блоком хорових творів, який має свою цілісність, завершеність, синтетичність, образність. У змісті такого виступу передбачається відповідність репертуару тематиці заходу, рівню сприйняття слухачської аудиторії, а також можливість за невеликий проміжок часу повноцінно представити виконавську майстерність студентського хору. Традиційними у діяльності студентського хорового колективу має стати участь у концертах, що

викликані потребами соціального попиту – це виступи з нагоди Дня працівника освіти та науки України, Дня Незалежності України, Дня працівника науки та освіти, Дня конституції, Міжнародного жіночого дня, Міжнародного дня студента тощо; моноконцерт – самостійний виступ хору із різноплановою програмою у поєднанні із усними анотаціями, коментарями. У такій формі діяльності хору найширше розкриваються музично-просвітницька функція хорового мистецтва; звітні концерти хорового класу мають за мету всебічно продемонструвати виконавські досягнення колективу, зробити підсумок навчально-творчої роботи за певний період, показати досягнення солістів хору, виконавських груп; лекції-концерти різних типів: монографічні (тобто такі, що висвітлюють хоровий доробок окремого композитора), обзорні, присвячені різноманітним жанрам музики, видатним подіям та явищам музичного життя. Достоїнство лекцій-концертів полягає у тому, що вони надають можливість дати повні та систематичні знання по одній з проблем музичного або саме хорового мистецтва.

Як бачимо, робота студентів у хоровому колективі формує позитивну мотивацію майбутніх хормейстерів до самостійного втілення ідей музичного просвітництва у їх подальшій професійній діяльності. Взаємодія двох напрямів музично-просвітницької діяльності хору створює цілісну систему виховної дії музичного мистецтва, що ефективно впливає на рівень підготовленості студентів у цій сфері.

Висновки і перспективи. Отже, навчально-виховна робота в колективі та музично-просвітницька діяльність учасників хору мають сприяти зростанню рівнів сформованості головних, найбільш значущих компонентів духовної культури майбутніх фахівців хорової справи: потреби в самовдосконаленні, розвиненості особистісно-змістової сфери, спрямованості творчо-перетворювальної діяльності та сформованості комунікативної культури особистості. У руслі педагогічного пошуку предметом наступного вивчення можуть виступати такі проблеми, як розробка технологій формування особистісного ставлення до хорового репертуару в індивідуально-виконавських класах на різних етапах онтогенезу. Подальших наукових пошуків потребують питання, пов'язані зі всебічним вивченням особистісно-орієнтованих технологій навчання з позицій аксіологічного підходу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Асаф'єв Б. В. О хоровом искусстве : Сб. статей / Б.В. Асаф'єв ; сост. и коммент. А. Павлова-Арбенина. – Л. : Музыка, 1980. – 216 с.
2. Безбородова Л. А. Теория и методика дирижерско-хоровой подготовки студентов к музыкально-просветительской деятельности : дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 – тория, методика и организация культурно-просветительской деятельности / Безбородова Людмила

- Александровна. – М., 1996. – 355 с.
3. Кожевнікова Л. В. Підготовка майбутніх учителів початкових класів музики до музично-просвітницької діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання музики та музичного виховання / Кожевнікова Лариса Василівна. – К., 2003. – 18 с.
 4. Олексюк О. М. Педагогіка духовного потенціалу особистості: сфера музичного мистецтва : навч. посібник / О. Олексюк, М. Ткач. – К. : Знання України, 2004. – 264 с.
 5. Остапенко Л. В. Розвиток творчих якостей у студентів-хормейстерів засобами української духовної хорової музики : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 – теорія і методика навчання музики та музичного виховання / Остапенко Лариса Вікторівна. – Київ, 1999. – 20 с.